

Розділ 8.

Алгебричні структури

Бінарні алгебричні операції. Напівгрупи. Моноїди

8.1. Чи визначає бінарну алгебричну операцію на множині X правило $\circledast$, яке задане формулою $x \circledast y = x^2 - 2xy + y^2$, якщо

- a) $X = \mathbb{Q}$;   б) $X = \mathbb{N}$?

8.2. Чи визначає правило $x * y = x - y$ бінарну алгебричну операцію на множині X , якщо

- a) $X = \mathbb{R}$;   б) $X = \mathbb{N}$?

8.3. Довести, що множення матриць є алгебричною бінарною операцією на множині

$$M = \left\{ \begin{pmatrix} a & -b \\ b & a \end{pmatrix} \mid a, b \in \mathbb{R}, a^2 + b^2 \neq 0 \right\}.$$

8.4. Чи є скалярне множення векторів алгебричною операцією на множині $\mathbb{R}^3$? А векторне?

8.5. З'ясуйте, чи операція $*$ є асоціативною на множині $\mathbb{R}$, якщо

- a) $x * y = \sqrt[3]{x^3 + y^3}$;   б) $x * y = e^x e^y$.

8.6. Доведіть, що операція $\star$, яка задана на множині цілих чисел правилом $n \star m = -n - m$, є комутативною, але неасоціативною.

8.7. Перевірти на асоціативність і комутативність операцію $\odot$, визначену на множині M^2 правилом $(x, y) \odot (z, t) = (x, t)$, де $x, y, z, t \in M$.

8.8. Чи утворює напівгрупу множина X стосовно операції $*$, якщо

- a) $X = \mathbb{N}$, $m * n = m^n$;   б) $X = \mathbb{N}$, $m * n = 2mn$;
в) $X = \mathbb{Z}$, $m * n = m - n$;   г) $X = \mathbb{N}$, $m * n = \text{НСК}(m, n)$?

8.9. Які з алгебричних операцій задачі 8.8 є комутативними?

8.10. Чи утворює напівгрупу множина X стосовно операції $*$, якщо

- a) $X = \mathbb{N}$, $x * y = \text{НСД}(x, y)$;   б) $X = \mathbb{Z}$, $x * y = x^2 + y^2$;
в) $X = \mathbb{R}$, $x * y = \sin x \cdot \sin y$;   г) $X = \mathbb{R}^*$, $x * y = x \cdot y^{\frac{x}{|x|}}$?

8.11. Чи утворює напівгрупу множина X стосовно операції $*$, якщо

- a) $X = \mathbb{N}$, $x * y = \max(x, y)$;
б) $X = \mathbb{R}$, $x * y = \ln(e^x + e^y)$?

8.12. На множині X^2 визначено такі операції:

- a) $(a, b) *_1 (c, d) = (a, c)$;   б) $(a, b) *_2 (c, d) = (a, d)$;
в) $(a, b) *_3 (c, d) = (b, c)$;   г) $(a, b) *_4 (c, d) = (b, d)$.

Які з структур $(X^2; *_i)$, $i = 1, 2, 3, 4$, є напівгрупою?

8.13. На множині X визначена операція $\diamond$ за правилом $x \diamond y = x$. Довести, що $(X; \diamond)$ — напівгрупа.

8.14. Чи існує нейтральний елемент у множині $\mathbb{Q}^*$ стосовно алгебричної операції, заданої правилом $a \square b = \frac{a}{b} + \frac{b}{a}$?

8.15. Чи існує нейтральний елемент у множині M^2 стосовно операції $\odot$, розглянутої в задачі 8.7?

8.16. Чи існує нейтральний елемент

- а)** у множині $\mathbb{Q}$ стосовно операції $\circledast$ із задачі 8.1;
- б)** у множині M із задачі 8.3 стосовно операції множення матриць?

У випадку існування нейтрального елемента з'ясувати для яких елементів заданих множин існують обернені елементи.

8.17. Скільки елементів містить напівгрупа, що складається з усіх додатних степенів матриці $A = \begin{pmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$? Чи є ця напівгрупа моноїдом?

8.18. Нехай на множині $\mathbb{R}$ визначено операцію $x * y = \lambda x + \beta y + \eta$, де $\lambda, \beta, \eta \in \mathbb{R}$. Для яких значень параметрів $\lambda, \beta, \eta \in \mathbb{R}$

- а)** операція $*$ буде асоціативною;
- б)** в множині R існуватиме нейтральний елемент;
- в)** усі елементи множини R будуть оборотними?

8.19. Довести, що множина натуральних чисел не утворює групу ні стосовно операції додавання, ні стосовно операції множення.

8.20. З'ясувати, чи утворює групу кожна з заданих множин стосовно вказаної операції над елементами:

- а)** цілі числа стосовно додавання;
- б)** парні цілі числа стосовно додавання;
- в)** цілі числа, кратні заданому натуральному числу n , стосовно додавання;
- г)** невід'ємні цілі числа стосовно додавання;
- г')** непарні цілі числа стосовно додавання;
- д)** цілі числа стосовно віднімання;
- е)** цілі числа стосовно множення;
- е')** цілі числа стосовно ділення.

8.21. Чи утворює групу кожна з заданих множин стосовно вказаної операції над елементами:

- а)** раціональні числа стосовно додавання;
- б)** раціональні числа стосовно множення;
- в)** ненульові раціональні числа стосовно множення;
- г)** додатні раціональні числа стосовно множення;
- г')** додатні раціональні числа стосовно ділення;
- д)** двійково-раціональні числа (тобто раціональні числа, знаменники яких є степенями числа 2 з цілими невід'ємними показниками) стосовно додавання;
- е)** всі раціональні числа, знаменники яких дорівнюють добуткам простих чисел із заданої множини M (скінченної чи нескінченної) з цілими невід'ємними показниками (лише скінчена кількість яких може бути відмінна від нуля), стосовно додавання.

8.22. Які з вказаних числових множин з операціями є групами:

- а)** $(\mathbb{R}, +)$;   **б)** $(\mathbb{R}, \cdot)$;   **в)** $(\mathbb{R}^*, \cdot)$;
- г)** степені заданого дійсного числа a , $a \neq 0, \pm 1$, з цілими показниками стосовно множення;
- г')** додатні дійсні числа, якщо операцію визначено так: $x * y = x^y$;
- д)** додатні дійсні числа, якщо операцію визначено так: $x * y = x^2 y^2$;
- е)** $(\{-1, 1\}, \cdot)$;
- е')** вектори арифметичного простору $\mathbb{R}^n$ стосовно операції додавання векторів;
- ж)** числа вигляду $a + b\sqrt{5}$, де $a, b \in \mathbb{Q}$ і $a^2 + b^2 \neq 0$, стосовно множення.

8.23. Які з вказаних множин матриць утворюють групу стосовно заданої операції:

- a) $(M_n(\mathbb{Z}), +)$;   б) $(M_n(\mathbb{Z}), \cdot)$;
- в) n -вимірні ціличисельні матриці з визначником, рівним одиниці, стосовно множення;
- г) ціличисельні матриці порядку n з визначником, рівним ± 1 , стосовно множення;
- г') матриці порядку n з цілими елементами і визначником, рівним фіксованому ненульовому числу d , стосовно множення.

8.24. Які з вказаних множин квадратних матриць з дійсними елементами фіксованого порядку утворюють групу стосовно заданої операції:

- a) $(M_n(\mathbb{R}), +)$;   б) $(M_n(\mathbb{R}), \cdot)$;
- в) множина невироджених матриць стосовно множення;
- г) множина матриць з фіксованим визначником, рівним d , стосовно множення;
- г') множина діагональних матриць стосовно додавання;
- д) множина діагональних матриць стосовно множення;
- е) множина діагональних матриць, усі діагональні елементи яких відмінні від нуля, стосовно множення;
- е') множина верхніх трикутних матриць стосовно множення;
- ж) множина верхніх нільтрикутних матриць стосовно множення;
- з) множина верхніх нільтрикутних матриць стосовно додавання;
- и) множина верхніх нільтрикутних матриць стосовно операції $A * B = A + B - AB$;
- і) множина верхніх унітрикутних матриць стосовно множення;
- ї) множина всіх ортогональних матриць стосовно множення;
- й) множина симетричних (кососиметричних) матриць стосовно додавання;
- к) множина симетричних (кососиметричних) матриць стосовно множення;
- л) множина ненульових матриць вигляду $\begin{pmatrix} x & y \\ -y & x \end{pmatrix}$, де $x, y \in \mathbb{R}$, стосовно множення;
- м) множина ненульових матриць вигляду $\begin{pmatrix} x & y \\ \lambda y & x \end{pmatrix} \in M_2(\mathbb{R})$, де λ — фіксоване дійсне число, стосовно множення.

8.25. Доведіть, що:

- а) множина $\mathbb{R} \setminus \{-1\}$ з операцією $x * y = x + y + xy$;
- б) множина $\mathbb{Z}$ з операцією $m * n = m + n + 2007$;
- в) множина $\mathbb{Z}$ з операцією $m * n = m + (-1)^m n$

утворюють групи.

8.26. Для яких натуральних чисел n множина $\mathbb{R}$ з операцією $x * y = \sqrt[n]{x^n + y^n}$ буде групою?

8.27. Доведіть, що множини:

- а) $G = \{x \in \mathbb{R} \mid x > 1\}$ з операцією $a * b = ab - a - b + 2$;
- б) $G = [0, 1)$ з операцією $*$, де $a * b$ дорівнює дробовій частині числа $a + b$;
- в) $G = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid x^2 + y^2 = 1\}$ з операцією $(x_1, y_1) * (x_2, y_2) = (x_1x_2 - y_1y_2, x_1y_2 + x_2y_1)$

утворюють групи.

8.28. Які з груп задач 8.20, 8.21 є підгрупами інших із цих груп?

8.29. Знайти порядок елемента групи:

- а) $-1 \in (\{-1, 1\}, \cdot)$;   б) $1 \in (\mathbb{Z}, +)$;
- в) $\begin{pmatrix} -1 & a \\ 0 & 1 \end{pmatrix} \in GL_2(\mathbb{R})$;   г) $\begin{pmatrix} 0 & -1 \\ 1 & -1 \end{pmatrix} \in GL_2(\mathbb{R})$;

r) $\begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \in \mathrm{GL}_4(\mathbb{R})$.

8.30. Перемножити підстановки:

a) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 3 & 4 & 1 & 5 & 2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 3 & 1 & 2 & 4 \end{pmatrix};$
 б) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 3 & 6 & 4 & 5 & 2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 2 & 4 & 1 & 5 & 6 & 3 \end{pmatrix};$
 в) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 2 & 1 & 3 & 5 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 4 & 5 & 3 & 2 & 1 \end{pmatrix};$
 г) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 3 & 5 & 1 & 6 & 2 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 6 & 3 & 4 & 2 & 1 & 5 \end{pmatrix}.$

8.31. Записати перестановки у вигляді добутків незалежних циклів і за декрементом визначити їхню парність:

a) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 4 & 1 & 5 & 2 & 3 \end{pmatrix};$ б) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 6 & 5 & 1 & 4 & 2 & 3 \end{pmatrix};$
 в) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 \\ 8 & 1 & 3 & 6 & 5 & 7 & 4 & 2 \end{pmatrix};$ г) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 \\ 5 & 8 & 9 & 2 & 1 & 4 & 3 & 6 & 7 \end{pmatrix};$
 р) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 \\ 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 1 \end{pmatrix};$ д) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 4 & 5 & 6 & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix};$
 е) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & \dots & 2n-1 & 2n \\ 2 & 1 & 4 & 3 & \dots & 2n & 2n-1 \end{pmatrix};$
 є) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & \dots & 3n-2 & 3n-1 & 3n \\ 3 & 2 & 1 & 6 & 5 & 4 & \dots & 3n & 3n-1 & 3n-2 \end{pmatrix};$
 ж) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & \dots & 2n-3 & 2n-2 & 2n-1 & 2n \\ 3 & 4 & 5 & 6 & \dots & 2n-1 & 2n & 1 & 2 \end{pmatrix};$
 з) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & \dots & 3n-2 & 3n-1 & 3n \\ 2 & 3 & 1 & 5 & 6 & 4 & \dots & 3n-1 & 3n & 3n-2 \end{pmatrix};$
 и) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & \dots & 3n-2 & 3n-1 & 3n \\ 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & \dots & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix};$
 і) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & k & \dots & nk-k+1 & nk-k+2 & \dots & nk \\ k+1 & k+2 & \dots & 2k & \dots & 1 & 2 & \dots & k \end{pmatrix}.$

8.32. Записати підстановки у вигляді таблиць:

а) $(1 \ 5)(2 \ 3 \ 4);$ б) $(1 \ 3)(2 \ 5)(4);$
 в) $(7 \ 5 \ 3 \ 1)(2 \ 4 \ 6)(8)(9);$ г) $(1 \ 2)(3 \ 4) \dots (2n-1, \ 2n);$
 р) $(1 \ 2 \ 3 \ 4 \dots 2n-1, \ 2n);$ д) $(3 \ 2 \ 1)(6 \ 5 \ 4) \dots (3n, \ 3n-1, \ 3n-2).$

8.33. Перемножити підстановки, записані у вигляді циклів:

а) $[(1 \ 3 \ 5)(2 \ 4 \ 6 \ 7)] \cdot [(1 \ 4 \ 7)(2 \ 3 \ 5 \ 6)];$
 б) $[(1 \ 3)(5 \ 7)(2 \ 4 \ 6)] \cdot [(1 \ 3 \ 5)(2 \ 4)(6 \ 7)].$

8.34. Знайти порядок елемента групи:

а) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 2 & 3 & 1 & 5 & 4 \end{pmatrix} \in S_5;$ б) $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 2 & 3 & 4 & 5 & 1 & 6 \end{pmatrix} \in S_6.$

8.35. Знайти σ^{100} , якщо $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 \\ 3 & 5 & 4 & 1 & 7 & 10 & 2 & 6 & 9 & 8 \end{pmatrix}$.

8.36. Знайти σ^{150} , якщо $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 & 9 & 10 \\ 3 & 5 & 4 & 6 & 9 & 7 & 1 & 10 & 8 & 2 \end{pmatrix}$.

8.37. Знайти підстановку χ із рівності $\sigma\chi\tau = \pi$, якщо

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 \\ 7 & 3 & 2 & 1 & 6 & 5 & 4 \end{pmatrix}, \quad \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 \\ 3 & 1 & 2 & 7 & 4 & 5 & 6 \end{pmatrix}, \quad \pi = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 \\ 5 & 1 & 3 & 6 & 4 & 7 & 2 \end{pmatrix}.$$

8.38. Знайти всі твірні елементи адитивної групи цілих чисел.

8.39. Які серед груп

- а) $\mathbb{Z}_{10}^*$; б) $\mathbb{Z}_{11}^*$; в) $\mathbb{Z}_{12}^*$; г) $\mathbb{Z}_{14}^*$

є циклічними?

8.40. Які з наступних числових множин утворюють кільце стосовно звичайних операцій додавання та множення:

- а) множина $\mathbb{Z}$ цілих чисел;
- б) множина $n\mathbb{Z}$ — цілі числа, кратні заданому натуральному числу $n > 1$;
- в) множина невід'ємних цілих чисел
- г) множина $\mathbb{Q}$ раціональних чисел;
- г') множина раціональних чисел, в нескоротному записі яких знаменники ділять фіксоване число $n \in \mathbb{N}$;
- д) множина раціональних чисел, в нескоротному записі яких знаменники не діляться на фіксоване число просте число p ;
- е) множина раціональних чисел, в нескоротному записі яких знаменники є степенями фіксованого простого числа p ;
- ж) множина дійсних чисел вигляду $a + b\sqrt{2}$, де $a, b \in \mathbb{Q}$;
- ж') множина дійсних чисел вигляду $a + b\sqrt[3]{2}$, де $a, b \in \mathbb{Q}$;
- з) множина дійсних чисел вигляду $a + b\sqrt[3]{2} + c\sqrt[3]{4}$, де $a, b, c \in \mathbb{Q}$;
- и) множина комплексних чисел вигляду $a + bi$, де $a, b \in \mathbb{Z}$;
- і) множина комплексних чисел вигляду $a + bi$, де $a, b \in \mathbb{Q}$;
- і') множина всеможливих сум вигляду $a_1z_1 + a_2z_2 + \dots + a_nz_n$, де $a_1, a_2, \dots, a_n$ — раціональні числа, $z_1, z_2, \dots, z_n$ — комплексні корені степеня n із 1.

8.41. Які з вказаних множин матриць утворюють кільце стосовно операцій матричного додавання та множення:

- а) множина дійсних симетричних матриць порядку n ;
- б) множина дійсних ортогональних матриць порядку n ;
- в) множина верхніх трикутних матриць порядку $n \geq 2$;
- г) множина матриць порядку $n \geq 2$, у яких два останні рядки нульові;
- г') множина матриць вигляду $\begin{pmatrix} a & b \\ kb & a \end{pmatrix}$, де $a, b \in \mathbb{Z}$, k — фіксоване ціле число;
- д) множина матриць вигляду $\begin{pmatrix} a & b \\ kb & a \end{pmatrix}$, де $a, b \in R$, k — фіксований елемент деякого кільця R ;
- е) множина комплексних матриць вигляду $\begin{pmatrix} z & w \\ -\bar{w} & \bar{z} \end{pmatrix}$;

ε) множина дійсних матриць вигляду

$$\begin{pmatrix} a & -b & -c & -d \\ b & a & -d & c \\ c & d & a & -b \\ d & -c & b & a \end{pmatrix}?$$

Розділ 9.

Поле комплексних чисел

9.1. Обчислити:

- a) $(2+i)(3-i) + (2+3i)(3+4i)$;   б) $(2+i)(3+7i) - (1+2i)(5+3i)$;
 в) $(4+i)(5+3i) - (3+i)(3-i)$;   г) $\frac{(5+i)(7-6i)}{3+i}$;   д) $\frac{(5+i)(3+5i)}{2i}$;
 д) $\frac{(1+3i)(8-i)}{(2+i)^2}$;   е) $\frac{(2+i)(4+i)}{1+i}$;   е) $\frac{(3-i)(1-4i)}{2-i}$;
 ж) $(2+i)^3 + (2-i)^3$;   з) $(3+i)^3 - (3-i)^3$;
 и) $\frac{(1+i)^5}{(1-i)^3}$;   і) $(-\frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2}i)^2$;
 ї) $(-\frac{1}{2} + \frac{\sqrt{3}}{2}i)^3$;   ј) $(-\frac{1}{2} - \frac{\sqrt{3}}{2}i)^3$.

9.2. Обчислити визначники:

а) $\begin{vmatrix} a & c+di \\ c-di & b \end{vmatrix}$;   б) $\begin{vmatrix} a+bi & b \\ 2a & a-bi \end{vmatrix}$;
 в) $\begin{vmatrix} \cos \varphi + i \sin \varphi & 1 \\ 1 & \cos \varphi - i \sin \varphi \end{vmatrix}$;   г) $\begin{vmatrix} a+bi & c+di \\ -c+di & a-bi \end{vmatrix}$.

9.3. Обчислити визначники 3-го порядку:

а) $\begin{vmatrix} 1 & 0 & 1+i \\ 0 & 1 & i \\ 1-i & -i & 1 \end{vmatrix}$;   б) $\begin{vmatrix} x & a+bi & c+di \\ a-bi & y & e+fi \\ c-di & e-fi & z \end{vmatrix}$;
 в) $\begin{vmatrix} a_1+b_1i & a_1i-b_1 & c_1 \\ a_2+b_2i & a_2i-b_2 & c_2 \\ a_3+b_3i & a_3i-b_3 & c_3 \end{vmatrix}$.

9.4. Обчислити i^{77} , i^{98} , i^{-57} , i^n , де n — ціле число.

9.5. Перевірити тотожність $x^4 + 4 = (x - 1 - i)(x - 1 + i)(x + 1 + i)(x + 1 - i)$.

9.6. Обчислити $\frac{(1+i)^n}{(1-i)^{n-2}}$, де n — ціле додатне число.

9.7. Розв'язати систему рівнянь:

а) $\begin{cases} (1+i)z_1 + (1-i)z_2 = 1+i, \\ (1-i)z_1 + (1+i)z_2 = 1+3i; \end{cases}$ б) $\begin{cases} iz_1 + (1+i)z_2 = 2+2i, \\ 2iz_1 + (3+2i)z_2 = 5+3i; \end{cases}$
 в) $\begin{cases} (1-i)z_1 - 3iz_2 = -i, \\ 2z_1 - (3+3i)z_2 = 3-i; \end{cases}$ г) $\begin{cases} 2z_1 - (2+i)z_2 = -i, \\ (4-2i)z_1 - 5z_2 = -1-2i; \end{cases}$
 д) $\begin{cases} x + iy - 2z = 10, \\ x - y + 2iz = 20, \\ ix + 3iy - (1+i)z = 30. \end{cases}$

9.8. Знайти дійсні числа x та y , що задовольняють рівняння:

а) $(2+i)x + (1+2i)y = 1 - 4i$;   б) $(3+2i)x + (1+3i)y = 4 - 9i$.

9.9. Обчислити:

а) $\sqrt{2i}$;   б) $\sqrt{-8i}$;   в) $\sqrt{3-4i}$;   г) $\sqrt{-15+8i}$;
г) $\sqrt{-3-4i}$;   д) $\sqrt{-11+60i}$;   е) $\sqrt{-8+6i}$;
е) $\sqrt{-8-6i}$;   ж) $\sqrt{-8-6i}$;   з) $\sqrt{8+6i}$;   и) $\sqrt{2-3i}$;
і) $\sqrt{4+i} + \sqrt{4-i}$;   ї) $\sqrt{1-i\sqrt{3}}$;   ѹ) $\sqrt[4]{-1}$;   к) $\sqrt[4]{2-i\sqrt{12}}$.

9.10. Розв'язати рівняння:

а) $z^2 = i$;   б) $z^2 = 3 - 4i$;   в) $z^2 = 5 - 12i$;
г) $z^2 - (1+i)z + 6 + 3i = 0$;   д) $z^2 - 5z + 4 + 10i = 0$;
д) $z^2 + (2i - 7)z + 13 - i = 0$.

9.11. Розв'язати рівняння і їхні ліві частини розкласти на множники з дійсними коефіцієнтами:

а) $x^4 + 6x^3 + 9x^2 + 100 = 0$;   б) $x^4 + 2x^2 - 24x + 72 = 0$.

9.12. Розв'язати рівняння:

а) $x^4 - 3x^2 + 4 = 0$;   б) $x^4 - 30x^2 + 289 = 0$.

9.13. Побудувати точки на площині, які зображають комплексні числа: $1, -1, -\sqrt{2}, i, -i, i\sqrt{2}, -1+i, 2-3i$.

9.14. Записати у тригонометричній формі такі числа:

а) 1 ;   б) -1 ;   в) i ;   г) $-i$;   д) $2i$;   д) -3 ;
е) $1+i$;   е) $-1+i$;   ж) $-1-i$;   з) $1-i$;
и) $1+i\sqrt{3}$;   і) $-1+i\sqrt{3}$;   ї) $-1-i\sqrt{3}$;   ѹ) $1-i\sqrt{3}$;
к) $\sqrt{3}+i$;   л) $-\sqrt{3}+i$;   м) $-\sqrt{3}-i$;   н) $\sqrt{3}-i$;
о) $1+i\frac{\sqrt{3}}{3}$;   п) $2+\sqrt{3}+i$;   п) $1-(2+\sqrt{3})i$;
с) $\cos \alpha - i \sin \alpha$;   т) $\sin \alpha + i \cos \alpha$;   ѿ) $\frac{\cos \varphi + i \sin \varphi}{\cos \psi + i \sin \psi}$.

9.15. Знайти геометричне місце точок, які зображають комплексні числа:

а) модуль яких дорівнює 1;   б) аргумент яких $\frac{\pi}{6}$.

9.16. Знайти геометричне місце точок, які зображають комплексні числа, що задовольняють нерівностям:

а) $|z| < 2$;   б) $|z-i| \leq 1$;   в) $|z-1-i| < 1$;   г) $2 < |z| < 3$;
г) $1 \leq |z-2i| < 2$;   д) $|\Re z| \leq 1$;   е) $-1 < \Re iz < 0$;   е) $|\Im z| = 1$;
ж) $|\Re z + \Im z| < 1$;   з) $|z-1| + |z+1| = 3$;   и) $|z+2| - |z-2| = 3$;   і) $|z-2| = \Re z + 2$.

9.17. Розв'язати рівняння:

а) $|z| + z = 8 + 4i$;   б) $|z| - z = 8 + 12i$;
в) $|z| - z = 1 + 2i$;   г) $|z| + z = 2 + i$

9.18. Обчислити:

а) $(1+i)^{1000}$;   б) $(1+i\sqrt{3})^{150}$;   в) $(\sqrt{3}+i)^{30}$;
г) $(1+\frac{\sqrt{3}}{2}+\frac{i}{2})^{24}$;   д) $(2-\sqrt{3}+i)^{12}$;   д) $(\frac{1-i\sqrt{3}}{1+i})^{12}$;

e) $\left(\frac{\sqrt{3}+i}{1-i}\right)^{30}; \quad \mathbf{e}) \quad \frac{(-1+i\sqrt{3})^{15}}{(1-i)^{20}} + \frac{(-1-i\sqrt{3})^{15}}{(1+i)^{20}}.$

9.19. Обчислити визначники 3-го порядку:

a) $\begin{vmatrix} 1 & 1 & w \\ 1 & 1 & w^2 \\ w^2 & w & 1 \end{vmatrix}, \text{ де } w = \cos \frac{2}{3}\pi + i \sin \frac{2}{3}\pi;$

б) $\begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & w & w^2 \\ 1 & w^2 & w \end{vmatrix}, \text{ де } w = \cos \frac{4}{3}\pi + i \sin \frac{4}{3}\pi;$

в) $\begin{vmatrix} 1 & w & w^2 \\ w^2 & 1 & w \\ w & w^2 & 1 \end{vmatrix}, \text{ де } w = -\frac{1}{2} + i\frac{\sqrt{3}}{2}.$

9.20. При $n \in \mathbb{Z}$ обчислити вирази:

a) $\left(\frac{1-i\sqrt{3}}{2}\right)^n; \quad \mathbf{б}) \quad \left(\frac{1+i\tg\varphi}{1-i\tg\varphi}\right)^n.$

9.21. Які з відображень груп $\varphi: \mathbb{C}^* \rightarrow \mathbb{R}^*$ є гомоморфізмами, якщо:

а) $\varphi(z) = |z|; \quad \mathbf{б}) \quad \varphi(z) = 2|z|;$

в) $\varphi(z) = \frac{1}{|z|}; \quad \mathbf{г}) \quad \varphi(z) = 1 + |z|;$

і) $\varphi(z) = |z|^2; \quad \mathbf{д}) \quad \varphi(z) = 1; \quad \mathbf{е}) \quad \varphi(z) = 2?$

9.22. Виразити через $\sin x$ і $\cos x$ функції:

а) $\sin 4x; \quad \mathbf{б}) \quad \cos 4x; \quad \mathbf{в}) \quad \sin 5x; \quad \mathbf{г}) \quad \cos 5x.$

9.23. Виразити $\tg 6\varphi$ через $\tg \varphi$.

9.24. Виразити через перші степені синуса і косинуса аргументів, кратних x , функції:

а) $\sin^4 x; \quad \mathbf{б}) \quad \cos^4 x; \quad \mathbf{в}) \quad \sin^5 x; \quad \mathbf{г}) \quad \cos^5 x.$

9.25. Обчислити:

а) $\sqrt[3]{1}; \quad \mathbf{б}) \quad \sqrt[4]{1}; \quad \mathbf{в}) \quad \sqrt[6]{1}; \quad \mathbf{г}) \quad \sqrt[3]{i}; \quad \mathbf{і}) \quad \sqrt[6]{i};$

д) $\sqrt[4]{-4}; \quad \mathbf{е}) \quad \sqrt[6]{64}; \quad \mathbf{е}) \quad \sqrt[8]{16}; \quad \mathbf{ж}) \quad \sqrt[6]{-27};$

з) $\sqrt[3]{1+i}; \quad \mathbf{и}) \quad \sqrt[3]{2-2i}; \quad \mathbf{i}) \quad \sqrt[8]{2\sqrt{2}(1-i)};$

і) $\sqrt[10]{512(1-i\sqrt{3})}; \quad \mathbf{й}) \quad \sqrt[4]{8\sqrt{3}i-8}; \quad \mathbf{к}) \quad \sqrt[4]{-72(1-i\sqrt{3})};$

л) $\sqrt[4]{-\frac{18}{1+i\sqrt{3}}}; \quad \mathbf{м}) \quad \sqrt[4]{\frac{7-2i}{1+i\sqrt{2}} + \frac{4+14i}{\sqrt{2}+2i} - (8-2i)};$

н) $\sqrt[3]{\frac{1-5i}{1+i} - 5\frac{1+2i}{2-i} + 2}; \quad \mathbf{o}) \quad \sqrt[4]{\frac{-2+2\sqrt{3}i}{2+i\sqrt{5}} - 5\frac{\sqrt{3}+i}{2\sqrt{5}+5i}}.$

9.26. Знайти корені з одиниці степеня:

а) 2; **б)** 3; **в)** 4; **г)** 6; **і)** 8; **д)** 12; **е)** 24.

9.27. Розв'язати рівняння:

а) $(z+1)^m - (z-1)^m = 0; \quad \mathbf{б}) \quad (z+i)^m - (z-i)^m = 0.$

9.28. Обчислити суми

а) $1 + 2\epsilon + 3\epsilon^2 + \dots + n\epsilon^{n-1},$

б) $1 + 4\epsilon + 9\epsilon^2 + \dots + n^2\epsilon^{n-1},$

де ϵ — корінь n -го степеня з 1.

9.29. Знайти суму первісних коренів **a)** 15-го, **б)** 24-го, **в)** 30-го степеня з одиниці.

9.30. Чи є число $\frac{2+i}{2-i}$ коренем якогось степеня з одиниці?

Розділ 10.

Кільце поліномів

10.1. Перемножити поліноми:

- a) $(2x^4 - x^3 + x^2 + x + 1)(x^2 - 3x + 1)$;
- б) $(x^3 + x^2 - x - 1)(x^2 - 2x - 1)$.

10.2. Виконати ділення з остачею:

- a) $f(x) = 2x^4 - 3x^3 + 4x^2 - 5x + 6$ на $g(x) = x^2 - 3x + 1$;
- б) $f(x) = x^3 - 3x^2 - x - 1$ на $g(x) = 3x^2 - 2x + 1$.

10.3. Знайти умову, при якій поліном $x^3 + px + q$ ділиться на поліном вигляду $x^2 + mx - 1$.

10.4. При якій умові поліном $x^4 + px^2 + q$ ділиться на поліном вигляду $x^2 + mx + 1$?

10.5. Знайти найбільший спільний дільник поліномів $f(x)$ та $g(x)$, якщо:

- a) $f(x) = x^4 + x^3 - 3x^2 - 4x - 1$, $g(x) = x^3 + x^2 - x - 1$;
- б) $f(x) = x^6 + 2x^4 - 4x^3 - 3x^2 + 8x - 5$, $g(x) = x^5 + x^2 - x + 1$;
- в) $f(x) = x^5 + 3x^2 - 2x + 2$, $g(x) = x^6 + x^5 + x^4 - 3x^2 + 2x - 6$;
- г) $f(x) = x^4 + x^3 - 4x + 5$, $g(x) = 2x^3 - x^2 - 2x + 2$;
- і) $f(x) = x^5 + x^4 - x^3 - 2x - 1$, $g(x) = 3x^4 + 2x^3 + x^2 + 2x - 2$;
- д) $f(x) = x^6 - 7x^4 + 8x^3 - 7x + 7$, $g(x) = 3x^5 - 7x^3 + 3x^2 - 7$;
- е) $f(x) = x^5 - 2x^4 + x^3 + 7x^2 - 12x + 10$, $g(x) = 3x^4 - 6x^3 + 5x^2 + 2x - 2$;
- є) $f(x) = x^5 + 3x^4 - 12x^3 - 52x^2 - 52x - 12$, $g(x) = x^4 + 3x^3 - 6x^2 - 22x - 12$;
- ж) $f(x) = x^5 + x^4 - x^3 - 3x^2 - 3x - 1$, $g(x) = x^4 - 2x^3 - x^2 - 2x + 1$;
- з) $f(x) = x^4 - 4x^3 + 1$, $g(x) = x^3 - 3x^2 + 1$;
- и) $f(x) = x^4 - 10x^2 + 1$, $g(x) = x^4 - 4\sqrt{2}x^3 + 6x^2 + 4\sqrt{2}x + 1$;
- і) $f(x) = x^4 + 7x^3 + 19x^2 + 23x + 10$, $g(x) = x^4 + 7x^3 + 18x^2 + 22x + 12$;
- ї) $f(x) = 2x^6 - 5x^5 - 14x^4 + 36x^3 + 86x^2 + 12x - 31$, $g(x) = 2x^5 - 9x^4 + 2x^3 + 37x^2 + 10x - 14$;
- її) $f(x) = 3x^6 - x^5 - 9x^4 - 14x^3 - 11x^2 - 3x - 1$, $g(x) = 3x^5 + 8x^4 + 9x^3 + 15x^2 + 10x + 9$.

10.6. Користуючись алгоритмом Евкліда, знайти найбільший спільний дільник $d(x)$ поліномів $f(x)$ і $g(x)$ та його вираження через $f(x)$ і $g(x)$, якщо:

- а) $f(x) = x^4 + 2x^3 - x^2 - 4x - 2$, $g(x) = x^4 + x^3 - x^2 - 2x - 2$;
- б) $f(x) = 3x^3 - 2x^2 + x + 2$, $g(x) = x^2 - x + 1$;
- в) $f(x) = x^5 + 3x^4 + x^3 + x^2 + 3x + 1$, $g(x) = x^4 + 2x^3 + x + 2$;
- г) $f(x) = x^6 - 4x^5 + 11x^4 - 27x^3 + 37x^2 - 35x + 35$, $g(x) = x^5 - 3x^4 + 7x^3 - 20x^2 + 10x - 25$;
- і) $f(x) = 3x^7 + 6x^6 - 3x^5 + 4x^4 + 14x^3 - 6x^2 - 4x + 4$, $g(x) = 3x^6 - 3x^4 + 7x^3 - 6x + 2$;
- д) $f(x) = 3x^5 + 5x^4 - 16x^3 - 6x^2 - 5x - 6$, $g(x) = 3x^4 - 4x^3 - x^2 - x - 2$;

e) $f(x) = 4x^4 - 2x^3 - 16x^2 + 5x + 9$, $g(x) = 2x^3 - x^2 - 5x + 4$.

10.7. За допомогою алгоритму Евкліда знайти такі поліноми $u(x)$, $v(x)$, щоб $f(x) u(x) + g(x) v(x) = 1$:

- a) $f(x) = 3x^3 - 2x^2 + x + 2$, $g(x) = x^2 - x + 1$;
- б) $f(x) = x^4 - x^3 - 4x^2 + 4x + 1$, $g(x) = x^2 - x - 1$;
- в) $f(x) = x^5 - 5x^4 - 2x^3 + 12x^2 - 2x + 12$, $g(x) = x^3 - 5x^2 - 3x + 17$;
- г) $f(x) = 2x^4 + 3x^3 - 3x^2 - 5x + 2$, $g(x) = 2x^3 + x^2 - x - 1$;
- р) $f(x) = 3x^4 - 5x^3 + 4x^2 - 2x + 1$, $g(x) = 3x^3 - 2x^2 + x - 1$;
- д) $f(x) = x^5 + 5x^4 + 9x^3 + 7x^2 + 5x + 3$, $g(x) = x^4 + 2x^3 + 2x^2 + x + 1$.

10.8. Методом невизначених коефіцієнтів підібрати такі поліноми $u(x)$, $v(x)$, що $f(x) u(x) + g(x) v(x) = 1$:

- a) $f(x) = x^4 - 4x^3 + 1$, $g(x) = x^3 - 3x^2 + 1$;
- б) $f(x) = x^3$, $g(x) = (1 - x)^2$;
- в) $f(x) = x^4$, $g(x) = (1 - x)^4$.

10.9. Підібрати поліноми $u(x)$ та $v(x)$ найменшого степеня так, щоб

- a) $(x^4 - 2x^3 - 4x^2 + 6x + 1) u(x) + (x^3 - 5x - 3) v(x) = x^4$;
- б) $(x^4 + 2x^3 + x + 1) u(x) + (x^4 + x^3 - 2x^2 + 2x - 1) v(x) = x^3 - 2x$.

10.10. Визначити поліном найменшого степеня, який в остатці дає:

- а) $2x$ при діленні на $(x - 1)^2$ і $3x$ при діленні на $(x - 2)^3$;
- б) $x^2 + x + 1$ при діленні на $x^4 - 2x^3 - 2x^2 + 10x - 7$ і $2x^2 - 3$ при діленні на $x^4 - 2x^3 - 3x^2 + 13x - 10$.

10.11. Виділивши кратні незвідні множники заданого полінома, розкласти його на незвідні множники:

- а) $x^6 - 15x^4 + 8x^3 + 51x^2 - 72x + 27$;
- б) $x^5 - 6x^4 + 16x^3 - 24x^2 + 20x - 8$;
- в) $x^5 - 10x^3 - 20x^2 - 15x - 4$;
- г) $x^6 - 6x^4 - 4x^3 + 9x^2 + 12x + 4$;
- р) $x^6 - 2x^5 - x^4 - 2x^3 + 5x^2 + 4x + 4$;
- д) $x^7 - 3x^6 + 5x^5 - 7x^4 + 7x^3 - 5x^2 + 3x - 1$;
- е) $x^8 + 2x^7 + 5x^6 + 6x^5 + 8x^4 + 6x^3 + 5x^2 + 2x + 1$.

10.12. Виконати ділення з остаточею:

- а) $x^4 - 2x^3 + 4x^2 - 6x + 8$ на $x - 1$;
- б) $2x^5 - 5x^3 - 8x$ на $x + 3$;
- в) $4x^3 + x^2$ на $x + 1 + i$;
- г) $x^3 - x^2 - x$ на $x - 1 + 2i$.

10.13. Розділити поліном $f(x)$ з остаточею на $x - x_0$ і знайти значення $f(x_0)$:

- а) $f(x) = 3x^5 + x^4 - 19x^2 - 13x - 10$, $x_0 = 2$;
- б) $f(x) = x^4 - 3x^3 - 10x^2 + 2x + 5$, $x_0 = -2$.

10.14. Користуючись схемою Горнера, обчислити $f(x_0)$, якщо:

- а) $f(x) = x^4 - 3x^3 + 6x^2 - 10x + 16$ на $x_0 = 4$;
- б) $f(x) = x^5 + (1 + 2i)x^4 - (1 + 3i)x^2 + 7$ на $x_0 = -2 - i$.

10.15. Користуючись схемою Горнера, розкласти поліном $f(x)$ за степенями $x - x_0$ і знайти значення $f(x_0)$:

- a) $f(x) = x^4 + 2x^3 - 3x^2 - 4x + 1, \quad x_0 = -1;$
- б) $f(x) = x^5, \quad x_0 = 1;$
- в) $f(x) = x^4 - 8x^3 + 24x^2 - 50x + 90, \quad x_0 = 2;$
- г) $f(x) = x^4 + 2ix^3 - (1+i)x^2 - 3x + 7 + i, \quad x_0 = -i;$
- і) $f(x) = x^4 + (3-8i)x^3 - (21+18i)x^2 - (33-20i)x + 7 + 18i, \quad x_0 = -1 + 2i.$

10.16. Користуючись схемою Горнера, розкласти на простіші дроби:

а) $\frac{x^3-x+1}{(x-2)^5}; \quad$ б) $\frac{x^4-2x^2+3}{(x+1)^5}.$

10.17. За допомогою схеми Горнера розкласти за степенями x :

- а) $f(x+3), \text{ де } f(x) = x^4 - x^3 + 1;$
- б) $(x-2)^4 + 4(x-2)^3 + 6(x-2)^2 + 10(x-2) + 20.$

10.18. Розкласти поліном $f(x)$ за степенями $x - x_0$ і знайти значення його похідних в точці x_0 :

- а) $f(x) = x^5 - 4x^3 + 6x^2 - 8x + 10, \quad x_0 = 2;$
- б) $f(x) = x^4 - 3ix^3 - 4x^2 + 5ix - 1, \quad x_0 = 1 + 2i;$
- в) $f(x) = x^4 + 4x^3 + 6x^2 + 10x + 20, \quad x_0 = -2.$

10.19. Визначити кратність кореня x_0 полінома $f(x)$:

- а) $f(x) = x^5 - 5x^4 + 7x^3 - 2x^2 + 4x - 8, \quad x_0 = 2;$
- б) $f(x) = x^5 + 7x^4 + 16x^3 + 8x^2 - 16x - 16, \quad x_0 = -2;$
- в) $f(x) = 3x^5 + 2x^4 + x^3 - 10x - 8, \quad x_0 = -1;$
- г) $f(x) = x^5 - 6x^4 + 2x^3 + 36x^2 - 27x - 54, \quad x_0 = 3.$

10.20. При якому значенні λ поліном $f(x) = x^5 - \lambda x^2 - \lambda x + 1$ має -1 коренем не нижче другої кратності?

10.21. Знайти такі λ та μ , щоб тричлен $f(x) = \lambda x^4 + \mu x^3 + 1$ ділився на $(x-1)^2$?

10.22. При яких значеннях λ та μ поліном $f(x) = \lambda x^{n+1} + \mu x^n + 1$ ділиться на $(x-1)^2$?

10.23. При яких значеннях λ та μ поліном $f(x) = x^5 + \lambda x^3 + \mu$ має подвійний корінь, відмінний від нуля?